

KENTSEL MEKÂNDAN SOSYO- EKONOMİK VE MEKÂNSAL AYRIŞMAYA GÜVENLİKLİ SİTELERDEN BAKMAK

[To Look At Socio-Economic And Spatial Segregation From Safe Sites In Urban Space]

Begüm KÖSE

Dr., Akdeniz Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
begumkose1@gmail.com

ÖZET

İnsanın en temel ihtiyaçlarından olan konut olgusu, tarihsel süreç içerisinde meydana gelen fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik dönüşümlerle birlikte farklı anlamlar taşımıştır. 1980’li yıllarda neoliberal küresel ekonomi politikaların hâkim olmaya başlaması ile birlikte kentlerde hızlı bir sosyal ve mekânsal değişimler meydana gelmiştir. Bu dönemde, sosyal refah devletindeki çözümler, istihdam yapısındaki değişimler, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, tüketim kültürünün yaygınlaşması gibi ekonomik ve politik faktörler güvenli sitelerin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. İlk defa 1970’lerde Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkan ve 1980’li yıllardan itibaren dünya geneline yayılan güvenli siteler, konut üretim biçiminde ve konuta yüklenen anlamlardaki değişimlerin önemli bir göstergesi olmuştur.

Kendilerini kentin geri kalanından farklılaştırmak isteyen yeni orta ve üst sınıfın taleplerine karşılık olarak güvenli siteler ayrıcalıklarla dolu “ideal bir yaşam tarzı” söylemi ile pazarlanmaya başlanmıştır. Güvenli sitelerin oluşumunu etkileyen sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler ile

tercih edilme nedenlerinin tartışıldığı bu çalışmada; güvenli sitelerin yeni orta sınıf ve üst sınıflar açısından “homojen bir topluluk oluşturma arzusu”, “seçkin bir yaşam ideali”, “güvenli bir yaşam isteği”, “kentin çevresel ve toplumsal sorunlarından kaçış”, “sosyo-mekânsal ayrışma” şeklinde anlamlar içerdiğini belirtmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Kent, Sosyal-ekonomik Ayrışma, Mekânsal Ayrışma, Güvenli Siteler.

ABSTRACT

The phenomenon of housing, as one of the basic needs of the human being, has come to borne different meanings together with the physical, social, cultural, economic, and political change and transformation taking place in the historical process. Rapid social and spatial alterations occurred in 1980s following the rising hegemony of the neoliberal global economic policies. In this period, economic and political factors like disintegration of the social welfare state, changes in the structure of employment, inequalities of income distribution, and proliferation of consumption culture played an important role in the formation of gated communities. Gated communities that first appeared in the United States in the 1970s and spread throughout the world since the 1980s, has been important indicators of changes in the way of residential productions and meanings.

Gated communities have started to market with the discourse of privileged ideal life style, in response to the demands of the new middle and upper class who want to differentiate themselves from the rest of the city population. The socio-economical and cultural reasons for preference for gated communities explored in this current study. Desire to create a homogeneous community, ideal of an elite life, seeking a secure life, escape from environmental and social problems of the city, and socio-spatial segregation appeared to be the main reasons for choosing gated communities.

Keywords: City, Socio-economic Segregation, Spatial Segregation, Gated Communities.

Giriş

İnsanın açlık, susuzluk, uyku, barınma gibi ihtiyaçlarının yanı sıra güven, ait olma, sevgi, saygı gibi ihtiyaçları da vardır. Bu ihtiyaçların çeşitliliği bir bütünü oluşturduğu gibi her biri farklı beklenti ve doyum arayışlarına da işaret eder. İnsanın temel ihtiyaçları ile konut arasında önemli bir ilişki vardır ve konut, kullanıcılarına fiziksel ve psiko-sosyal ihtiyaçların karşılanmasında önemli bir rol oynar. Bireylerin yapmış oldukları konut tercihleri, bir yandan temel ihtiyaçları olan fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlarken, diğer yandan da “güvenlik”, “sevgi”, “aidiyet” ve “saygınlık” gibi fizyolojik ihtiyaçların ötesinde sosyal içerikli ihtiyaçların giderilmesine katkıda bulunur.

Bireylerin, konut ve konut çevrelerindeki ihtiyaçlarını, insanın temel ihtiyaçları ile ilişkilendirilerek açıklayan çalışmalar mevcuttur. Konut, fiziksel düzeyde yeme içme, dinlenme ve uyuma gibi temel ihtiyaçların karşılandığı bir mekândır. Güvenlik ihtiyacını karşılama aşamasında konut, aile fertlerini dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı bir çatı vazifesi görmesinin yanı sıra sahip olunan eşyaların da güvenliğini sağlamaktadır. Sevgi ve aidiyet ihtiyacında, konut ve konut çevresi başkaları ile ilişki kurmada, başkaları tarafından kabul edilmede ve bir yere aidiyet geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır. Konut olumlu duyguların üretildiği ve paylaşıldığı bir mekân olmanın yanı sıra bir topluluğa ait olma duygusunu da besleyen bir yer olarak değerlendirilebilir. Bireyler açısından söz konusu duygusal ve sosyal içerikli ihtiyaçların karşılanmaması aidiyet duygusundan yoksun kalmayı beraberinde getirmektedir. Konut, prestij, başarı, yeterli olma hissi ve saygınlık gibi bireyler açısından çeşitli anlamlar içerir. Bireylerin, kentlerin ayrıcalıklı, prestijli semtlerinde ve konutlarında imkânları dâhilinde yerleşmeleri konutun bir statü olarak sembolik değerini de ortaya koymaktadır.

Fizyolojik ve sosyo-psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması için sağlıklı bir çevrede yaşama ve barınma hakkı önemli görülmeyle birlikte; söz konusu hakların güvence altına alınması yaygın bir uygulama alanına erişememiştir. Barınma hakkı devletin sosyal işlevleri bağlamında ele alınabilir. Tüm yurttaşlarının belli bir yaşam standardına ulaşmasını hedefleyen refah devletinde, eğitim, sağlık, beslenme gibi hakların yanı sıra barınmanın da yurttaşların temel haklarından biri olduğu kabul edilmektedir. Bu, sadece yoksul veya dar gelirli yurttaşların barınma ihtiyaçlarının karşılanmasını değil herkes için barınma hakkının bir devlet politikası haline getirilmesi anlamına gelmektedir.

Sosyal devlet, sosyal konutlar, teşvikler veya yardımlar yoluyla yurttaşlarının konut sorununa ilişkin çözüm yolları sunmaktadır. Ancak, 1970’li yıllara gelindiğinde gelişmiş ülkelerin içine girmiş oldukları ekonomik krizler ile birlikte sosyal refah politikaları eleştirilere uğramış ve bu yıllardan sonra devletin yurttaşlarının lehine yapmış oldukları kamu harcamaları sınırlandırılmıştır. Bir başka ifade ile bireylerin, barınma, sağlık, eğitim ve istihdam gibi en temel hizmetlerini karşılayıcı bir rol oynayan sosyal refah devleti anlayışı sosyal güvenlik, sosyal hizmetler ve sosyal yardımları kendine bir görev edinmişken, 1970’li yıllarda kapitalizmin girmiş olduğu krizlerden sonra vatandaşlarını korumak üzere piyasa üzerinde korumacı, müdahaleci, düzenleyici ve geliri yeniden dağıtıcı olarak önemli bir sorumluluk üstlenmiş olan bu anlayış terk edilmeye başlamıştır.

1980’li yıllar dünya genelinde neoliberal politikaların benimsendiği yıllar olmuştur. Ekonominin serbest piyasa ilkelerine göre yeniden düzenlenmesi ile birlikte toplumsal eşitliği ve adaleti sağlama amacıyla gerçekleşen temel hizmetler de dâhil olmak üzere kamu harcamalarında devletin gücünün azaltılması ve kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi gerçekleşmiştir. Aile, eğitim, işsizlik, konut ve sağlık yardımları gibi sosyal yardım programlarına ayrılan bütçe paylarında kesintilerin yapılması ve genel olarak kamu harcamalarının azaltılması yoluyla kamu alanının giderek küçülmeye başlamasının sonucunda, temel ihtiyaçları devlet tarafından karşılanan alt gelir gruplarının veya dezavantajlı-korumasız kesimlerin durumları daha da kötüye gitmiştir.

Neoliberal ekonomi politikaları, üretim yapısında ve işgücü piyasasında da önemli dönüşümler yaratmıştır. Sanayisizleşme sürecine girilmesi ile birlikte sanayi istihdamında düşüşler gerçekleşirken, hizmet sektörünün istihdam yaratmadaki payında artışlar gerçekleşmiş ve iş olanakları yeni teknolojileri kullanma becerilerine sahip, iyi eğitilmiş beyaz yakalı işgücüne doğru kaymıştır. Bu durum, bir yandan sosyal güvencesi olmayan, düşük ücretli işlerde çalışan yoksul bir kitlenin oluşmasına, diğer yandan da rekabetçi yeni koşullara ayak uydurabilen, yüksek ücretlerle çalışan yeni bir üst-orta sınıfın oluşmasına neden olmuştur. Üretim yapısındaki ve istihdamdaki bu değişim ve dönüşümler sınıflar arasında bölünmelere ve gelir dağılımında bozulmalara yol açmış ve bunun sonucunda da toplumsal ayrışmalar ve kutuplaşmalar ortaya çıkmıştır.

Kentsel mekânların sermayenin mantığı ile yeniden dönüşümüne neden olan bu sürecin etkileri özellikle 1980’li yıllarda yoğun olarak hissedilmeye başlanmıştır. Sermayenin birinci döngüsünde

aşırı birikim sonucu ortaya çıkan krizi çözenin yolu sermayenin birinci döngüden, ikinci döngü olan kentsel yapıyı çevreye aktarılması ile olmuştur. Sermaye, artık üretime yönelik makineler ve hammaddelere yatırım yapmak yerine kentsel mekânı, yatırım ve rant aracı olarak görmektedir. Bu, kentsel mekânın iş merkezlerinin, gökdelenlerin, rezidansların, alışveriş merkezlerinin, temalı parkların ve lüks konut alanlarının yeri haline gelmesine yol açmıştır.

Kente yapılan yatırımların ulusal ve uluslar arası inşaat firmaları tarafından yapılmaya başlaması ve yukarıda da bahsedildiği gibi gelir dağılımdaki eşitsizliklerin kentsel alanda kent yoksulları ile yeni orta-üst sınıfı ortaya çıkarması ile birlikte kentsel mekânların görünümde önemli değişimler meydana gelmiştir. Kent mekânı, bir yandan işsiz ya da düşük ücretlerle, güvencesiz işlerde istihdam edilen ve konut, sağlık, eğitim gibi temel hizmetlerden en alt düzeyde faydalanan kent yoksullarının yaşadığı varoşlardan, diğer yandan da küresel tüketim kalıplarına uygun bir yaşam tarzını benimsemiş, özel şirketlerde üst düzey yönetici ya da kendi adına çalışan, eğitilmiş, yüksek maaşlarla çalışan ve her türlü alışveriş, eğlence ve alt yapı hizmetlerin sağlandığı yeni orta-üst sınıflara hitap eden lüks ve güvenli konut alanlarından oluşmaya başlamıştır. Ayrıca, 2000’li yıllardan sonra kentsel dönüşüm projeleri kapsamında kentsel çöküntü alanlarının “soylulaştırılması” süreci, kent yoksullarının yerinden edilmesi ve mülksüzleştirilmesi sonucunu da doğurmuştur.

Kentsel mekânlarda ortaya çıkan bu ikili yapı sınıf temelli sosyo-ekonomik ve mekânsal ayrışmanın bir yansımasıdır. Bir başka ifadeyle, kent yoksulları ile yeni orta-üst sınıf arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklar, kentsel bütünleşmeden çok toplumsal ve mekânsal ayrışmalara neden olmuştur. 1980’li yıllarda tüm dünyada yaygınlaşmaya başlayan ve kentin yeni seçkinleri olarak adlandırılan yeni orta-üst sınıfa hitap eden güvenli siteler; yükselen duvarları, güvenlik önlemleri, gösterişli konutları ve sunmuş oldukları sosyal donatı imkânları ile toplumsal sınıflar arasındaki sosyo-ekonomik ve mekânsal ayrışmanın birer simgesi haline gelmiştir. Bu bağlamda, giderek dışlayıcı ve ayrıştırıcı yerler olmaya başlayan güvenli siteleri, sosyo-mekânsal ayrışmanın temel sonuçlarından biri olarak ele almak mümkündür.

Güvenli siteler, temel insan ihtiyaçlarından biri olan “barınma” ihtiyacının karşılandığı yerler olmasının ötesinde bireylerin kendilerine benzer bir toplulukta yaşadıkları; boş zamanlarını yüzme havuzu, spor salonu gibi sosyal donatılarda değerlendirdikleri ya da donatıların ve etkinliklerin

varlığıyla övünç duydukları; komşuluk ilişkileri geliştirerek sosyalleştikleri; aidiyet duygusunu geliştirdikleri; seçkin bir yaşam tarzı sürdürdükleri; kendilerinin, ailelerinin ve mülklerinin güvenliklerini sağladıkları ve kente ilişkin problemlerden uzak durarak steril bir ortamda yaşadıkları yerler olmuştur. Tüketim kültürünün de etkisiyle ihtiyaçların amorf hale getirilmesi konutu, statü, prestij edinme ve yaşam tarzı gibi kavramlarla bağlantılı hale getirmiştir. Akyol Altun'un da (2010) ifade ettiği gibi "konut mekânı, bir barınak olmanın yanı sıra piyasada talebe göre üretilerek pazarlanan bir "yatırım aracı" bir "meta" olarak farklılaşmanın ve ayrışmanın araçlarından biri, yani bir tüketim nesnesi haline gelmiştir (2010, s.13)."

1980'li yıllar itibariyle kentlerin neoliberal küresel ekonomiye entegre olma süreci ile başlayan kentsel mekânların dönüşümü ve bu dönüşümün sonucunda ortaya çıkan farklı gelir gruplarının sosyo-ekonomik ve mekânsal olarak ayrışma süreçlerini ele alan bu çalışmada; güvenli siteler ve kent yoksullarının yaşadığı varoşlardan oluşan ikili bir kentsel yapıya odaklanılmıştır. Bunun için, sosyo-ekonomik ve mekânsal ayrışma kavramı ve ayrışma dinamikleri tartışıldıktan sonra sosyo-ekonomik ve mekânsal ayrışmanın temel bir sonucu olarak 1970'li yıllarda Amerika'da ortaya çıkan, daha sonra tüm dünyada yaygınlaşmaya başlayan "güvenli siteler" in oluşumu ve tercih edilme nedenleri ele alınmıştır. Güvenli sitelerin ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına etki eden faktörlere bakıldığında; gelişen ekonomik sektörler çerçevesinde ortaya çıkan ve "yeni kentli seçkinler" olarak adlandırılan, yüksek gelirli, farklı tüketim alışkanlıklarına sahip, profesyonel bilgi sahibi bir kitlenin "güvenli yaşama" adına kendini ötekiden/diğerinden ayırıştırma arzusu ve yeni yaşam tarzı arayışının belirleyici olduğu görülmektedir.

1. KENTSEL MEKÂNDA SOSYO-EKONOMİK VE MEKÂNSAL AYRIŞMA

Heterojen bir yapıya sahip olan kentler, bir yandan toplumsal farklılığın ve çeşitliliğin bir arada yaşandığı mekânlar olma özelliği taşıırken, diğer yandan da farklılaştırıcı ve ayırıştırıcı mekânlar olarak öne çıkmaktadır. Son yıllarda kent çalışmaları alanında yapılan araştırmalar, günümüz kentsel alanlarının geçmişten oldukça farklı bir şekilde yeniden kurgulandığını ortaya koymaktadır. Kentleşme ile birlikte "kentsel/toplumsal bütünleşme" ve "kentsel/toplumsal uyum" un gerçekleşeceği iddiası günümüzde geçerliliğini yitirmiştir. Beklenen kentsel bütünleşme ve uyum yerini, "kentsel/toplumsal ayrışma" ve "sosyal dışlama" ya bırakmıştır. Farklı toplumsal grupları,

kültürleri ve yaşam biçimlerini içinde barındıran kentler, hem kentlileri hem de kente yeni göç etmiş olanları yeni yaşam biçimlerine zorlarken, aynı zamanda da toplumsal gruplar arasında bir ayrışmaya ve farklılaşmaya yol açmaktadır. Bu, farklı sınıfsal kökene, etnik ve dinsel aidiyete sahip toplumsal grupların, belirli kentsel mekânlarda yoğunlaşmalarına ve birbirlerinden fiziksel olarak kopmaları ve ayrışmaları anlamına gelmektedir (Yılmaz, 2004, s. 251, 265; Ünal, Özsoy ve Yıldız, 2009, s. 5).

1.1. Kavram olarak Sosyo-mekânsal Ayrışma

İngilizce “segregation” kelimesinin karşılığı olan ayrışma kavramını Keleş (1998) “belli insan öbeklerinin, yasalara, toplumsal baskılara ya da törelere uyularak, birbirlerinden ayrı yerlerde yaşamayı, yalnızlığa itilme olgusu” olarak ele almış ve Türkçe karşılığını “ayrışma” olarak tanımlamıştır (1998, s. 21). Ayrışma, hem sosyal hem de mekânsal açıdan ele alınan ve birlikte açıklanan bir kavramdır. Mekânsal ayrışma, sosyal veya etnik bakımdan ayrılmış grupların kentin farklı bölümlerinde mekânsal olarak yoğunlaşmaları olarak tanımlanmaktadır. Sosyal ayrışma ise daha çok gruplar arasındaki sosyal ve kültürel açıdan farklı grupların mekânsal olarak ayrışmasına işaret etmektedir (Andersen, 2003, s. 13). Tanımdan da anlaşılacağı üzere sosyal ve mekânsal ayrışma birbirini içerecek şekilde kullanılmaktadır. Grupların sınıf ve etnik durumları bakımdan sosyal ayrışması, bu grupların mekânsal olarak ayrışmasına kaynaklık ederken; toplumsal gruplar arasındaki mekânsal ayrışma da bu gruplar arasındaki sosyal ayrışmanın artmasına neden olmaktadır. Andersen’in (2003) da belirttiği gibi sosyal ve mekânsal ayrışma, biri diğerinin nedeni ya da sonucu olarak ortaya çıkan karşılıklı ilişki içerisindeki iki kavramı ifade etmektedir (2003, s. 3).

Ayrışma, birçok farklı bağlamda kullanılan bir kavramdır. Bazen, farklı kent alanlarındaki sosyal kompozisyonların genel farklılıklarını ifade ederken, bazen de kentlerin sosyal coğrafyasını açıklamak amacıyla kullanılmaktadır. Bir diğer bağlamda ise ayrışma kavramı, kentin farklı bölümlerinde, toplumsal ya da etnik grupların mekânsal olarak yoğunlaşmalarını ifade etmektedir. Tam anlamıyla ayrışma kavramı, toplumsal farklılaşma ve mekânsal uzaklıklar arasındaki etkileşim olarak tanımlanmaktadır (Andersen, 2003, s. 13).

Ayrışma kavramı, toplumdaki farklı gelir gruplarının gönüllü ya da zorunlu seçimleri sonucunda gerçekleşmektedir (Andersen, 2003, s. 13). Üst ve orta gelir grup üyelerinin toplumun geri kalanlarından kendilerini uzaklaştırma amacıyla kentin belirli bölgelerinde mekânsal olarak yoğunlaşması “gönüllü ayrışma”ya işaret ederken; alt gelir gruplarının kentin çöküntü alanlarında mekânsal olarak yoğunlaşması “zorunlu ayrışma”ya işaret etmektedir (Ünal, Özsoy ve Yıldız, 2009, s. 13).

Benzer şekilde, Gist ve Fava (1969) da gönüllü ve gönülsüz ayrışma arasında ayrım yapmaktadır. Gönüllü ayrışma, bireylerin kendi sınıfına mensup diğer bireyler ile bir arada yaşama isteği olarak tanımlarken; gönülsüz ayrışma ise bireylerin çeşitli güçler tarafından bir bölgede ya da komşuluk biriminde yaşamaya ya da yaşamamaya zorunlu bırakılması olarak tanımlanmaktadır (Gist ve Fava, 1969’dan aktaran; Demirvuran Kılınç, 2007, s. 61). Ancak, toplumun dezavantajlı kesimlerinin toplumsal konumlarından dolayı maruz kaldıkları zorunlu ayrışmayı, toplumun ayrıcalıklı kesimlerinin gönüllü olarak oluşturdukları ayrışmadan ayırt etmek gerektiğini vurgulayan Fransız sosyologlar, bu ayrımı belirtmek amacıyla “kümelenme” (aggregation) terimini kullanmaktadır (Ünal, Özsoy ve Yıldız, 2009, s. 13).

Musterd ve Ostendorf (1998) günümüz kentlerinde “ayrışma”, “sosyal kutuplaşma” ve “sosyal dışlanma” kavramlarının kent tartışmalarında merkezi kavramlar olarak yer aldığını belirtmektedir. Gelişmiş teknolojik koşullar; dünya çapında insan, para ve malların hızlı bir şekilde akışına, şirketlerin ve ekonomik süreçlerin giderek artan bir biçimde uluslararasılaşmasına ve birbirlerine bağımlı hale gelmesine yol açmaktadır. Özellikle gelişen hizmet sektörü için gerekli olan kalifiye işgücüne duyulan talepte önemli bir artış söz konusudur. Küresel sermayenin kendini yeniden yapılandırma süreci işsizlik sorununu da beraberinde getirdiği için sosyal kutuplaşmanın boyutları daha da derinleşmektedir. Diğer bir açıdan, çoğunlukla göçmenlerden oluşan vasıfsız işgücü veya düşük ücretli hanelerin ve aynı zamanda kalifiye işgücü veya yüksek ücretli hanelerin oranında önemli bir artış olmaktadır. Artan sosyal eşitsizlik ve sosyal bölünme toplumun bir kesiminin toplumsal bütünleşmesini sağlarken, bir diğer kesiminin ise toplumsal dışlanmasına yol açmaktadır. Toplumdan dışlanan kesim, çeşitli fırsatlara ve araçlara ulaşamadıkları için zamanla toplumla bütünleşme yetenekleri kaybetmektedir. Sosyo-ekonomik koşulların yarattığı toplumsal bölünme

durumlarının mekânsal dışavurumları varsılların ve yoksulların, birbirinden farklı yerlerde kümelenmeleri sosyo-ekonomik açıdan da ayrışmaları biçiminde olmaktadır (1998, s, 1-2).

Günümüzde kentler, sermayenin yeniden üretim mekânı haline gelerek giderek derinleşen sınıfsal farklılıklarla birlikte, mekânsal parçalanmanın ve toplumsal ayrışmanın yaşandığı bir toplumsal yaşam alanına dönüşmektedir. “Kentsel bütünleşme” ve “kentsel uyum”dan çok toplumsal farklılaşma ve ayrışmaların öne çıkması, birlikte yaşama kültürü açısından da sorun oluşturmaktadır. Bu durum, kent ile birlikte kentin kamusal alanının çözülüşünü de hızlandırmaktadır. Sosyal ayrışma süreçlerinin kentsel mekânda somutlaşması veya mekânsal ayrışmanın sosyal ayrışmayı derinleştirmesi beraberinde, kentlilerin kolektif olarak paylaştıkları kamusal alanı ve alanda var olma koşullarını ortadan kaldırmaktadır. Kent mekânlarının kesin sınırlarla birbirinden ayrışması sonucunda kentler; kentlilerce paylaşılan bir kamusal alan olmaktan çıkarak bir araya gelemeyen sosyo-kültürel gruplar tarafından bölüşülmüş yerleşim alanlarının toplamından oluşan bir kümelenmeye dönüşmektedir. “Kamu yararı” ilkesini gözetilen bir kentsel gelişme politikasının izlenmediği, sadece spekülasyon amaçlı piyasa taleplerine göre kentsel gelişme stratejilerinin geliştirildiği neoliberal kentleşme modelinde, kent mekânı giderek parçalanarak özelleştirilmeye başlanmıştır. Kolektif bir kentlilik duygusunun yerini giderek güçlenen bir toplumsal paranoyanın alması ise, kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Gelişmekte olan ülke kentlerinde küresel dünya düzenine eklenilebilen gruplar ile giderek yoksullaşarak marjinalleşen gruplar arasındaki ayrışmayı derinleştiren bu durumun mekânda somutlanması ile kent, kentlilerin ortak olarak paylaştıkları bir kamusal alan olmaktan çıkarak, farklı toplum gruplarının sahiplendiği herkes tarafından erişilebilir olmayan özel alanlara bölünmektedir (Bilsel, 2006).

1.2.Sosyo-Ekonomik ve Mekânsal Ayrışma Dinamikleri

Tarihsel süreç içerisinde “gelir”, “güç” ve “saygınlık”a göndermede bulunan kentlerin, günümüzde toplumsal eşitsizlikleri ve mekânsal ayrışmaları barındıran yerleşme alanlarına dönüşmesi dikkat çekicidir. Arkeoloji, antropoloji, tarih, coğrafya, iktisat ve sosyoloji alanlarında yapılan çalışma ve araştırmalar, toplumsal eşitsizliğin mekândaki izlerini ortaya koymaktadır. Bireylerin sınıfsal kökenleri, etnik ve dinsel aidiyetleri, yaşam tarzı tercihleri, kentsel alanlarda mekân seçimleri üzerinde etkili olmaktadır. Bireylerin toplumsal açıdan homojen bir topluluk oluşturma istençleri

mekânsal ayrışma süreçlerini hızlandırmaktadır. Eşitsizliklere dayalı olarak yerleşim mekânında kendini gösteren sosyal ayrışmanın derecesi ve biçimi kentteki üretim ilişkileri, güç ilişkileri, sınıfsal, etnik, kültürel ve dinsel farklılıklara bağlı olarak şekillenmekte ve bu farklılıklar, kentsel mekânda ayrışma şeklinde somut ifadesini bulmaktadır (Kurtuluş, 2003, s. 75, 77).

Kentsel mekânda meydana gelen ayrışma türleri, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel unsurlara bağlı olarak biçimlenmektedir. Sosyo-kültürel etmenler toplumun çeşitli kesimleri arasında etnik, ırksal, dinsel ve mezhepsel farklılıklarına ilişkin bilgi verirken; sosyo-ekonomik etmenler ise, gelir ve statü durumuna yani bireylerin sınıfsal konumuna göndermede bulunmaktadır. Ünal ve arkadaşlarının (2009) da belirttiği gibi, kent nüfusunun belirli bir kesiminin sosyo-kültürel (etnik kökenleri, kültürel ve dinsel aidiyetleri) ve sosyo-ekonomik konumları nedeniyle kentin belirli bölgelerinde yoğun olarak bulunmaları ve bunun sonucunda da “öteki” gruplarla aralarındaki bağın fiziksel olarak kopması ve sınırlı bir temas içinde bulunmaları sosyal ve mekânsal ayrışmayı yaratmaktadır (2009, s. 12).

Etnik gruplar, toplumun geri kalanlarının geliştirdikleri ayrımcılık ve dışlanma politikaları karşısında belirli bir kentsel alanda kümelenerek, formel ve enformel ağlar aracılığıyla kendi kültür ve geleneklerini koruma yoluna gitmektedir. Etnik gruplar arasındaki sosyo-mekânsal olarak ayrışma, bu gruplar arasındaki sosyal bağların ve desteğin güçlenmesine ve kendilerini diğerlerine karşı savunmalarına yardımcı olmaktadır. Kentlerdeki etnik temelli ayrışma, çoğunluğu temsil eden grupların “öteki” olarak zikrettikleri gruplara karşı dışlayıcı uygulamaları sonucunda ortaya çıkabilmektedir.

Türkiye’de etnik gruplar açısından sosyo-mekânsal ayrışma, 1990 yıllarda zorunlu göçler ile birlikte hız kazanmıştır. 1980’li yıllarda başlayan ve 1990’li yılların ilk yarısında yoğunlaşmış ve kırsal bölgelerden ilçelere ve kentlere yönelen bir göç dalgası ortaya çıkmıştır (Sami, 2009, s. 253). 1990 yıllardan itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu’dan büyük kentlere gerçekleşen göçler, daha çok “zorunlu göç olarak” değerlendirilmektedir. Zorunlu olarak göç eden bireyler, rastlantısal koşullar ve yerel gruplardan aldıkları destekler ile kentlere yerleşmiş ve kendilerinden önce göç eden hemşerilerinin yaşadıkları mahallelerde yoğunlaşmışlardır. Kentsel mekânlarda ortaya çıkan etnik temelli yoğunlaşmanın da homojen bir niteliğe sahip olmadığı, etnik ve dinsel niteliklerden kaynaklı

farklılıkların ayrışmaları kendi içerisinde de beslediği görülmüştür (Erder, 2002, s. 150, 153, 155-156).

İrk, sosyo-mekânsal ayrışmaya neden olan bir diğer faktördür ve dünyanın birçok ülkesinde farklı ülke deneyimlerine rastlanmaktadır. Bu konuda Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ve Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki siyahların yaşadığı gettolar, sosyo-mekânsal ayrışmanın en dikkat çekici örneğini teşkil etmektedir. Bu tür ayrışma deneyimlerine ve örneklerine Avrupa kentlerinde de rastlamak mümkündür. Bu konuyu ele alan düşünürlerin görüşleri arasında bazı farklılıklar söz konusudur; ırk ile sınıf arasında karşılıklı bir ilişkinin var olduğunu ileri süren düşünürler olduğu gibi, ırk temelli ayrışmalar ile sosyo-ekonomik ayrışmalar arasındaki güçlü ilişkinin evrensel olmadığını ileri süren düşünürler de vardır ve bunlara göre, ırk temelli ayrışma, özellikle her gelir grubuna ait siyahlar arasında yüksek oranda görülmektedir. Yüksek gelir elde etmek İspanyollar ve Asyalılar için sadece zayıf bir ayrışma karşıtı etki yaratmıştır. Bununla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkelerindeki göçmen grupların yerli halka göre durumu ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Eşitsizlik ve mekânsal ayrışma seviyeleri, Kuzey Amerika'nın durumuyla kıyaslanınca Avrupa ülkelerinde çok daha düşüktür. Amerika'da, beyazların kurallarının geçerli olması ve siyahlara uygulanan asimilasyon politikaları, kentlerdeki ırk temelli ayrışmaların artmasında oldukça etkili olmaktadır (Musterd ve Ostendorf, 1998, s. 3).

Kentsel mekânlarda ortaya çıkan ayrışmanın diğer bir nedeni ise sınıfsal temellidir. 1980'li yıllarda sermayenin kentlere yönelik ilgisinin artması sonucunda, kentsel mekânların yapılanmasında dramatik bir dönüşüm yaşanmıştır. Mekânsal dönüşümün ortaya çıkardığı çarpıcı sonuçlar ise; kentsel ayrışmanın ve kutuplaşmanın daha önce görülmedik düzeyde artması ve sınıfsal bağlamda kentsel çelişkilerin derinleşmesidir (Şengül, 2002, s. 6-7).

Farklı gelir gruplarının birbirilerinden sosyal ve mekânsal anlamda ayrışması kentleri, zengin ve yoksul gettolarının yoğunlaştığı alanlara dönüştürmüştür. Bu dönemde kent yoksulları kentin çeperinde oluşmuş varoşlarda yaşarken; yeni zenginleşen üst sınıf ise, kentin merkezini terk ederek kentin çeperinde oluşan korunaklı konut alanlarında yaşamaya başlamışlardır. Yukarıdaki açıklamalara paralel olarak Kurtuluş'un (2003) da ifade ettiği gibi, 1980 sonrası dönemde derinleşen sosyal eşitsizlikler ve gelir dağılımının alt sınıflar aleyhine dramatik biçimde bozulması, kentlerin

sınıfsal kimliklerini de dönüşüme uğratmıştır. 1960 ve 1970’li yıllarda kentli orta ve üst sınıf için bir tehdit oluşturmayan gecekondu kimliği, yerini tepki ve şiddet barındıran “varoş” kimliğine; kentle barışık gösterişsiz orta sınıfı yerini kentin tehlikelerinden “çevre ve görüntü kirliliği”nden uzaklaşmak ve alt sınıflarla mekânsal teması azaltmak isteyen dışlayıcı bir orta sınıf kültürüne bırakmıştır. Orta sınıfın bu talebinin yarattığı hızlı “alt kentleşme”, 1980’lerden sonra mekânsal ayrışmanın değişen niteliğinin göstergelerinden biri olmuştur. Dolayısıyla fiziksel ve sosyal olarak güvenli sitelerde konumlamak, toplumun diğer kesimlerinden soyutlanmayı ima eder (2003, s. 80).

2. FARKLI SOSYO-EKONOMİK VE MEKÂNSAL DİNAMİKLER EKSENİNDE KENTSEL MEKÂNDA“GÜVENLİKLİ SİTELER”

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde sayıları her geçen gün hızla artan “güvenlikli siteler”, günümüz kentleşmesinin en önemli sosyo-mekânsal olgularından birini oluşturmaktadır. Uluslararası literatürde en yaygın kullanım “güvenlikli siteler” olmakla birlikte, bu yeni yerleşim biçimlerini anlatmak için daha farklı isimler de kullanılmaktadır (Geniş, 2012, s. 5). Blakely ve Synder (1997) tarafından “kapalı topluluklar” (gatedcommunities) olarak adlandırılan güvenlikli siteleri, Caldera (1996) “korunaklı adacıklar” (fortifiedenclaves); Garreau (1992) “kenar kentler” (edgocities); Landman (2000) “kapalı mahalleler” (enclosedneighbourhoods); Graham ve Marvin (2001) “parçalanmış kentçilik” (splinteringurbanism); Goldberger (1996) “özelleştirilmiş kent” (privatecity) olarak adlandırmaktadır. Benzer şekilde ulusal literatüre bakıldığında da bu tür yerleşimlerin farklı kavramsallaştırmalarla ifade edildiği görülmektedir: Yapılan çalışmalarda Geniş (2007), Alver (2010), Perouse ve Danış (2005) “güvenlikli siteler”; Kurtuluş (2016) “kapalı yerleşmeler”; Ayata (2003) “uydu kent”; Şenyapılı (1998) “villa gettoları”; Kazmazoğlu (1998) “yerleşim vahaları” şeklinde kavramsallaştırmaktadır. Bununla birlikte literatürde ve gündelik hayatta “güvenlikli site” kavramının yaygın bir kullanıma sahip olduğunu belirtmek mümkündür.

2.1. Kavramsal Açıdan Güvenlikli Siteler

Blakely ve Synder (1997) güvenli siteleri, benzer konfor standartlarına sahip konutların bulunduğu, ortak alanların özelleştirildiği, site sakinleri dışındaki insanların içeriye girmesini engelleyici kontrollü girişlerin olduğu, etrafının duvar veya çitlerle çevrelendiği ve güvenlik görevlileri tarafından korunan, aynı gelir grubundan bireylerin yaşadıkları yerleşim birimleri olarak tanımlamaktadır. Tipik tek aile konut biriminden oluşan bu yerleşimler, güvenlik/apartman görevlileri olan, girişi kontrol edilen ve bazı güvenlik önlemleri olan geleneksel yerleşimlerden; duvarları, kapıları, korumaları, gelişmiş güvenlik sistemleri ve sınırlandırılmış girişleri ile farklılaşmaktadır. Bunların yanı sıra caddeler, yürüyüş yolları, parklar gibi kamusal alanları özelleştirerek kamusal erişimin sınırlandırılması nedeniyle de farklılıklar göstermektedir (1997, s. 2).

Güvenli siteleri yeni bir komşuluk formu olarak tanımlayan Burke'e (2001) göre, bu yerleşimlerin en temel özelliği duvar ve parmaklıklarla açıkça ayrılmış, denetimli bir giriş ve birçok güvenlik kontrol noktasına sahip, özel yönetimleri, özel caddeleri ve parklarının bulunmasıdır. Grant ve Mittelsteadt (2004) güvenli siteleri, ilk girişte bir kapı tarafından kapatılmış özel yollar üzerindeki yerleşimler olarak tanımlamaktadır. Bu yerleşimler, kamusal erişimin sınırlandırılması amacıyla parmaklık, duvar ya da doğal bariyerlerle çevrilmiştir (2004, s. 913-914). Atkinson ve Blandy (2005) güvenli siteleri, halkın erişiminin sınırlı olduğu, ortak bir anlaşmayla ve idare için kolektif sorumlulukla orada yaşayanları bir arada tutan yasal anlaşmalarla belirginleşmiş, etrafı duvarlarla ya da çitlerle çevrilmiş oluşumlar olarak tanımlamıştır (2005, s. 178).

Geniş'e (2012) göre demir kapılar, duvarlar, kameralar ve özel güvenlik sistemleri tarafından korunan güvenli siteler, kamuya açık olması gereken alanların (sokak, cadde, park ve bazı örneklerde göl ve orman gibi) yabancılara kapatılması; kamusal hizmetlerin (altyapı, ulaşım, eğitim, sağlık vb.) özelleştirilmesi; kamu aktörlerinin etkisinden özerkleşmiş yönetim yapıları ve türdeş toplulukları (çoğunluklu sınıf, etnisite, ırk ve yaşam tarzı temelinde oluşmuş) ile dikkat çekmektedir (2012, s. 5).

Güvenli sitelerin tanımı araştırmacılara, buldukları bölgeye, ülkenin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısına bağlı olarak bir takım farklılıklar göstermesine rağmen bütün tanımlarda vurgulanan bazı ortak ifadeler bulunmaktadır: Duvarlar, bahçe duvarları, parmaklıklar veya bariyerlerle çevrelenmiş, kullanıcıya sosyal aktiviteler sunan, yürüme yolları, yeşil alanlar gibi ortak

alanları özelleştiren, özel güvenlik ile 24 saat korunan, denetimli bir girişe sahip, kendi özel yönetimi tarafından idare edilen yerleşmeler şeklinde genel bir tanım yapılabilir (Tümer, 2006, s. 16; Candaş, 2007, s. 22).

Kentin geri kalanından kesin çizgilerle ayrılan “güvenlikli siteler”e giriş, sadece bazı ayrıcalıklı kişilere mahsustur. Güvenlikli sitelerin belirtilen bu özellikleri, “getto” tarzı yerleşimleri çağırıştır. Ancak son yıllarda kent içindeki toplumsal ayrışmalara ilişkin yazında; üst gelir gruplarının oluşturduğu bu yerleşimleri klasik yoksul kesim gettolarından ayırmak amacıyla “enclave” kavramının kullanılmasının daha doğru olacağı düşünülmektedir. “Getto” kavramı, toplumun gelir gruplarının/yoksulların belirli bir mekânda ekonomik, sosyal, politik ya da kültürel koşulların dayatılması gibi nedenlerde bir araya geldikleri durumlar için kullanılırken, Türkçeye “adacık” olarak çevrilen “enclave” kavramı, kendi aralarında homojen özelliklere sahip bir grubun, ekonomik, toplumsal, politik ve/veya kültürel koşullarını iyileştirmek üzere belirli bir mekânda bir araya geldiği durumlar için kullanılmaktadır. Gettolar ile zengin kesim adacıklarını birbirinden ayırt eden temel unsur; ilkinin koşulların dayatması ile oluşmuş, bir anlamda gönülsüz bir birliktelik; ikincisinin ise tam tersine, varoluş koşullarını iyileştirmek üzere gönüllü bir araya gelmiş olmasıdır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2011, s. 147). Bir başka ifade ile bu kavram, güvenlikli sitede yaşayan homojen grubun sosyo-mekânsal olarak “diğerleri”nden gönüllü olarak ayrışmalarına göndermede bulunmaktadır.

Bu çerçeveden bakıldığında, güvenlikli site olgusunun, sosyo-ekonomik ve mekânsal ayrışmanın yanı sıra, kent çalışmalarının gündemine oturan “yeni kentsel eşitsizlikler”, “kamusal alanın dönüşümü”, “kent vatandaşlığı”, “kentsel hak” gibi konularla da çok yakından ilişkili olduğu görülür (Geniş, 2012, s. 6). Özellikle metropol kentlerde giderek yaygınlaşan güvenlikli siteler, kentsel mekânı kesin sınırlar ile böldüğü için kentte sosyo-mekânsal ayrışmanın en önemli örneğini teşkil etmektedir.

2.2. Güvenlikli Sitelerin Oluşumuna Etki Eden Faktörler

Küresel dünyada ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel etkinliklerdeki hızlı değişim ve dönüşümler, yeni bir konut biçimi olarak ortaya çıkan güvenlikli sitelerin oluşumuna ve tercih edilmesine etki eden faktörlerin de bütüncül bir bakış açısı ile ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu noktada,

Roitman (2010), güvenli sitelerin oluşumuna etki eden ekonomik, politik, sosyal ve kültürler faktörleri yapısal ve öznel olmak üzere iki grupta toplamaktadır. Neoliberal küreselleşme yapısal faktörler arasında ilk sırayı oluşturmaktadır. Kentsel sosyal eşitsizlikler, sosyal kutuplaşma ve yabancı yatırımların artması bu bağlamda ele alınır. Diğer bir yapısal unsur, devletin temel hizmetleri sağlamaktan çekilmesidir. Bu durum, kentsel şiddetin artması ve güvenliğin özelleştirilmesi ile sonuçlanmaktadır. Güvenli sitelerin ortaya çıkmasına neden olan öznel faktörler ise, bireylerin arzularından, çıkarlarından, bakış açılarından ve fırsatlardan kaynaklanmaktadır. Roitman (2010) öznel faktörleri, “artan suç korkusu”, “daha iyi bir yaşam tarzı arayışı”, “topluluk duygusu arzusu”, “toplumsal homojenlik arayışı”, belli bir toplumsal grup içerisinde daha fazla “toplumsal statü” ve “toplumsal ayrıcalık isteği” olarak ele almaktadır (2010, s. 33-34).

2.2.1. Yapısal Faktörler

1980 sonrası dönem neoliberal küreselleşmenin “dünyadaki üretim ve emek örgütlenmelerine ve düzenleme mekanizmalarına damgasını vurduğu, dünyada coğrafi-mekânsal ölçeklerin ve hiyerarşilerin yeniden yapılandığı ve kentlerin bu yeni iş bölümü ve ölçekler çerçevesinde şekillendiği” (Kurtuluş, 2010, s. 217) yıllar olmuştur. Neoliberal küresel ekonomik yeniden yapılanma sürecinde çoğu ülkenin sağlık, eğitim, barınma, istihdam ve güvenlik gibi temel hizmetlere kısıtlamalar getirmesi sonucunda toplumun büyük bir kesimi kamusal hizmetlerden yoksun kalırken, toplumun azınlığını oluşturan üst gelir grupları kendi özel çözümlerini (örneğin güvenli sitelerin oluşması) geliştirmişlerdir. Devletin güvenliği sağlayıcı işlevinin aşınması ve buna paralel olarak gelişen, toplumsal kutuplaşmalar ve eşitsizlikler, çoğu kentte şiddetin artmasına ve bu nedenle de güvenliğin özelleştirilmesine (örneğin çitler, güvenlik görevlileri, alarmlar ve güvenli siteler gibi) neden olmuştur. Üst gelir gruplarının geliştirmiş oldukları bu strateji, devletin kamu güvenliği hizmetini sağlamasına yani meşru güç kullanımını tekelinde bulundurmasına da meydan okumaktadır (Roitman, 2010, s. 34).

Ekonomik küreselleşme, emlak sektörünü de etkilemekte ve lüks olarak inşa edilmiş ticari ve konut yerleşimlerinde çok büyük bir artış yaratmaktadır. Müteahhitler, düşük ve orta gelirli ev piyasasından çekilerek; yüksek maaşlı profesyonellerin yüksek kaliteli hizmetler ve alt yapılara sahip yüksek

fiyatlı konut taleplerine yönelik yatırımlar gerçekleştirmeye başlamışlardır. Böylece, güvenli siteler, üst gelir grubu bireyler için bir seçenek haline gelmiştir. Yabancı yatırımlar, yabancı eğilimleri de yaygınlaştırmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde, güvenli siteler, kentsel mimarinin yaygın bir ögesi olarak düşünülmektedir. Müteahhitler bu kentsel modeli ihraç ettikçe, diğer kentlerde de sıkça rastlanan bir özellik olmuştur. Thuillier (2000) Buenos Aires'deki güvenli siteleri analiz ettiği çalışmada, güvenli sitelerden, "Amerikan tarzı yaşam" olarak bahsetmiştir. Janoschka ve Glasze (2003) güvenli siteleri, "başarılı emlak ürünlerinin yaygınlaşması" olarak görmüşlerdir ve yazarların ifadesiyle; güvenli siteler, "gelişmekte olan ülkelerde küresel kültürün bir parçası olarak pazarlanmıştır; uluslararası ve modern elit olma imajının bir parçasıdır."

Pazarlamacılar, reklamcılar ve medya sahipleri, tüketimi özendirici ve arttırıcı stratejileri yoluyla tüketimin tüm toplumsal yaşam alanlarına nüfuz etmesini sağlamışlardır. Tüketim alışkanlıklarına yönelik söylemler, kendilerini ayrıcalıklı kılmak ve toplumun geri kalanından kendilerini soyutlamak isteyen bir grubun konut tercihlerinde de etkili olmuştur. Maxwell (2004) pazarlama tekniklerinin güvenli sitelerin tercih edilmesinde önemli bir rolü olduğunu vurgulamaktadır. Maxwell'e göre pazarlama malzemesi olan konut; topluluk ve yeni yaşam tarzını idealleştirerek, konutu bir tüketim nesnesi haline getirmektedir. Yeni konut tarzları, dışarıdaki dünyanın "sorunlu" ve "itici" taraflarından korunmuş mekânlar olarak sunulmaktadır. Ayrıca güvenli sitelerde yaşamayı tercih etmiş olan bireyler, bu sitelerin sunmuş oldukları lüks aktiviteleri ve sağlıklı yaşam tarzını satın almış olmaktadır. Güvenli siteleri pazarlamaya yönelik olarak geliştirilen cezbedici söylemler; "güvenlik ve kapalılık", "yeni arkadaşlar edinme kolaylığı", "sosyal etkileşim", "homojenlik", "sakin", "rahat", "aktif bir yeni yaşam tarzı", "mahremiyet", "ayrıcalıklı olma" ve "kendi grubuna ait bir toplulukla bir arada olma" temaları ekseninde öne çıkmaktadır (2004, s. 5).

Roitman (2010) güvenli site tanımlamalarının ve genel özelliklerin, yerleşim bölgesinin sınırları içerisinde hayatın kurallarını belirleyen bir anlaşmanın varlığı ve belli sorumluluklar ve haklar ifade eden site yönetimi olmak üzere, güvenli sitelerin iki yeni özelliğine dikkat çektiğini belirtmektedir (2010, s. 32). Geliştirici firmalar ve tasarımcılar, güvenli sitelerin, sadece fiziksel çevresini değil, yönetimleri gibi sosyal olayları da tasarlamaktadır. Bu yüzden, güvenli siteleri, diğer konut türlerinden ayıran en büyük özelliklerden biri; site yönetiminin özel şirketler aracılığıyla sunuluyor olmasıdır. Dış mekânların bakımı, peyzaj düzenlemeleri, evlerin dış cephelerindeki boyanın rengi

gibi sitenin genel fiziksel çevresine ilişkin düzenlemelerin yanı sıra belediyelerin sağladığı altyapı hizmetleri, çöp toplanması, açık alanların kontrolü, caddelerin ışıklandırılması, okul servisi, park ve sosyal tesislerin düzenlenmesi ve güvenlik sağlanması gibi hizmetler, site sakinlerinin aidatlarıyla finanse edilen özel yönetim şirketleri tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca, bazı sitelerde çocuk bakıcılığı, ev temizliği, bahçivancılık gibi haneye özel hizmetler de sağlanmakta, bazı sitelerde de artık suların arıtılması site içinde yapılmaktadır. Belli bir boyutun üstündeki sitelerde de kendine ait özel jeneratörler, dev su depoları, teknik servis ve ambulans hizmetleri bulunmaktadır (Perouse ve Danış, 2005, s. 116; Gönlügür, 2008, s. 85; Tümer, 2006, s. 113).

Özel şirketler, her konut kullanıcısının altına imza attığı, ortak yaşama ilişkin belirli kuralları içeren bir yönetim planı dâhilinde siteyi yönetmektedir. Yerel belediyenin sorumluluklarını üstlenen özel yönetim şirketlerinin vermiş oldukları hizmetler, bir yandan sitenin ilk tasarlandığı halini korurken, diğer yandan da emlak değerlerini korumuş olur. Bu durum, site sakinlerinin, girişlerin ve caddelerin mülkiyet hakkına sahip olmalarını sağlamaktadır (Gönlügür, 2008, s. 85). Ayrıca, çoğu zaman dâhil oldukları belediyelerin kuralları dışında hareket edebilen, “hemen her tür ihtiyacın özel olarak karşılanacağını vaat eden ve dışarıya ihtiyaç duymadan kendi kendine yeterli olma iddiası taşıyan özel sitelerde” yaşayan site sakinleri böylece işlevsel açıdan kendilerini ‘dışarıdaki’lerden ayırabiliyor. Sitelerdeki bu idari ayrışma, güvenli sitelerin kentten kopuşunun ulaştığı son noktaya işaret etmektedir. Yani site yönetimleri kendi koydukları kurallar çerçevesinde dışarıdan izole bir şekilde site içi denetimi ve gerekli hizmetlerin teminini sağlamaktadır (Perouse ve Danış, 2005, s. 116).

2.2.2. Özne Faktörler

Bireylerin arzuları, çıkarları, bakış açıları ve olanakları, güvenli sitelerin ortaya çıkmasını sağlayan özne faktörlerdir. Alver (2010) “bir güvenli siteyi kurmayı tetikleyen toplumsal/kültürel faktörler bahsinde, sözde cemaat, statü, prestij arzusu, yeni bir hayat tarzına dönük mekân arayışı, kentsel/mekânsal ayrışma ve bu süreçte kente karşı tavır alma” gibi temel unsurlar unsurlara dikkat çeker (2010, s. 91). Güvenli sitelerin oluşmasına etki eden sosyo-kültürel faktörlere; güvenli sitelerde yer alan spor ve rekreasyon alanları, kapalı otoparklar, teknik servis imkânları, tasarlanmış dış mekân, bakımlı çevre gibi çağdaş kentsel yaşam ve kırsal yaşamı birleştirme isteği; şehrin

gürültü, kirlilik gibi kentsel problemlerinden kaçarak doğaya yakın olma isteği; mahremiyet isteği gibi bireylerin arzu ve umutlarını eklemek mümkündür (Tümer, 2006, s. 16; Akyol Altun, 2010, s. 89).

Blakely ve Snyder (1997) güvenli sitelerin gelişimini yeni bir “topluluk arayışı”nın göstergesi olarak değerlendirmektedir. Site sakinleri, güven duygusu sağlayan duvarların ve kapıların insanları daha bütünleştireceğine, kaynaştıracağına ve böylece topluluk duygusunun oluşacağına inanmaktadır. Topluluk kavramı; bir bölgeyi, benzer deneyimlerin, ortak inanç, hedef ve amaçların, sosyal ilişkilerin, geleneklerin ve ekonomik statülerin paylaşımını içermektedir. Güvenli siteler, kapalı kapılar ardında evinde gibi hissetmeyi sağlayan, kentin gürültü ve kalabalığından uzak, benzer komşuların, dostluk ilişkilerinin olduğu, aidiyet duygusunun geliştiği, sosyal açıdan bağlanmayı ve dayanışmayı sağlayan daha kaynaştırıcı bir topluluk sunmaktadır. Diğer yandan, topluluk duygusunun güçlenmesi bireylerin toplumsal olarak kabul görme ve onaylanma gibi psikolojik ihtiyaçlarını da gidermektedir.

Bu bakımdan toplumsal etkileşimin en önemli aracı olan konut alanları, en geniş ölçekten konut birimi ölçeğine kadar uzanan çerçevede, toplumsal bütünleşmeyi sağlayabilecek bir mekânlar bütünü olarak tasarlanmalıdır. Büyük kentlerin karmaşasında yitirdikleri cemaat sıcaklığının nostaljisi ile duygusal topluluklar oluşturmak isteyen bireyler açısından bir topluluğa ait olma duygusu, güvenli sitelerin planlanmasında, tasarlanmasında ve pazarlanmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Güvenli siteler yeni bir “yaşam tarzı” arayışına da göndermede bulunmaktadır. Günümüz toplumlarında, tüketim kültürü dinamikleri çerçevesinde, bireysel tüketim, farklılığın, gösterişin, seçkinliğin kültürü olarak belirleniyor olması, konutu bir prestij ve statü aracı haline getirir. Böylece gelir durumu ve olanak bakımından daha avantajlı olan gruplar, toplumun diğer kesimlerinden kendini farklı kılma, kimliğini tanımlayabilecek yaşam tarzları kurgulama şansını elde etmiş ve sosyal anlamda yakınlaşarak kendilerini kentin geri kalanından ayırabilecekleri, kentsel problemlerden soyutlanabilecekleri, güvenli sitelere çekilme eğilimi içine girmiştir (Akyol Altun, 2010, s. 86). Seçkin ve ayrıcalıklı yeni yaşam tarzları, üst sınıfın statülerini arttırma aracı haline gelmektedir. Üst sınıfların yeni tüketim kalıplarına paralel olarak yatırımcı firmalar da “seçkinlik” ve “ayrıcalık” kavramlarını yeni konut projeleri için anahtar kelimeler olarak kullanılmaktadır. Tanıtım

ve pazarlama ekipleri “prestij” sözcüğünü güvenli sitelerin satışında kullanılması gereken en önemli pazarlama stratejilerinden biri olarak benimsenmektedir (Levent ve Gülümser, 2004’den aktaran; Perouse ve Daniş, 2005, s. 105).

İdealize edilmiş bir yaşam tarzı vaadi, 1990’lı yıllardan itibaren Türkiye’de pazarlama, reklam ve medya aracılığıyla yaygınlaştırmaktadır. Televizyonlardaki, gazetelerdeki ve dergilerdeki ilanlarda, yayımlanan broşürlerde kentin keşmekeşinden uzak, tertemiz, geniş, huzur dolu bir ortam yaratılmıştır. Artık sadece bir ev değil aynı zamanda ayrıcalıklı bir yaşam tarzı pazarlanan reklamlar oldukça sık rastlanır olmuştur (Karakurt, 2004, s. 63). Öncü’nün (1999) belirttiği gibi bu dönemde, orta sınıf kültürü modern aile yaşamını sembolize eden ve onları toplumun alt tabakalarından ayıştıran “3 oda 1 salon” ideal ev kurgusu, küresel Batılı yaşam tarzına uygun bir şekilde yeniden kurgulanarak, çağdaş yaşamın gerektirdiği her tür konfor ibaresiyle tanımlanan otopark, çocuklar için oyun bahçesi, hatta en uç örneklerinde helikopter pisti ve golf sahası gibi olanaklar sunan ideal ev mitolojisi medyada da yaygınlık kazanmıştır (1999, s. 29-30). Güvenli siteler; yüksek gelire, eğitime ve küresel yaşam tarzlarına sahip üst gelir grubundaki bireylerin, yeni yaşam tarzı taleplerinin fiziksel mekândaki karşılığını sunan, yeni yaşam alanları olarak ortaya çıkmıştır (Enlil, 2002: 427).

Güvenli sitelerde, konuta ek olarak satılan yaşam tarzı, kent merkezinde aidiyetini yitirmiş veya hiçbir zaman böyle bir aidiyet hissetmemiş olanlar için yeni bir varoluş imkânı sunmaktadır. Gazetelere verilen ilanlarda, özellikle de en pahalı sitelerin tanıtımlarında, evlerin fiziki kalitesi veya altyapı imkânlarından ziyade oraya taşınarak edinilecek “yaşam tarzının farkı”ndan bahsedilmektedir (Perouse ve Daniş, 2005: 105). Bu çerçevede sitelerin pazarlanmasında vurgulanan temel özellik; satın alınanın sadece bir konut veya villa değil, bir “yaşam tarzı” olduğudur.¹

Güvenli sitelerin ortaya çıkması ve yaygınlık kazanmasını etkileyen diğer bir öznel faktör ise “güvenlik ihtiyacı”dır. Alver’in (2010) de belirttiği gibi “güvenli siteler güveni birkaç kat daha fazla ön plana çıkarır. Neredeyse varlık nedeni olarak güvenliği tesis etmek, sitelerin temel dayanağı olur (2010, s. 90).”

¹Alkent Bahçe Şehir’in yatırımcısı İshak Alaton pazarlama felsefesini “Alkent diye bir site kurduk biliyorsunuz, biz orada daire satmadık, iddiamız 'Yaşam' satmaktı” şeklinde açıklamıştır (Bali, 2009, s. 115).

Günümüz dünyasının yeni güvenlik paradigması “içimizdeki düşman bireylere” karşı olma üzerine kuruludur (Balta Paker, 2009, s. 205). Bauman (2006) da çağdaş ya da kentsel korkuların bir zamanlar kentlerin kurulmasına neden olan korkuların aksine, “içerideki düşman” a odaklandığını belirtir. Bu durumda ise tehditler öngörülemez ve önlenemez hale gelmektedir (2006, s. 57). Balta Paker’in (2009) de belirttiği gibi,

“toplumsal güvenlik algımız dış tehditlerden içimizdeki tehditlere doğru evrilirken, korku filmlerinde gördüklerimiz de bizden farklı olandan bize benzeye doğru kayar. Buradaki kritik nokta ise bilinemezciliktir, bize benzeyenin bir canavar olup olmadığına ya da bize benzeyenin bir katile ne zaman ya da hangi koşullarda döneceğine dair hiç bir öngörü imkânımız yoktur (2009, s. 205).”

Bu nedenle, duvarlar, bariyerler, özel güvenlik elemanları, kameralar ile donatılmış güvenli siteler, alışveriş merkezleri, üniversiteler bilinmezlerle dolu güvensiz kent ortamından bir kurtuluş aracıdır. Yardımcı’nın (2009) da ifade ettiği gibi, siteleri koruyan güvenlik görevlileri, elektronik kapılar, turnikeler, güvenlik kameraları kentte karşılaşılmak istenilmeyen, bireyde emniyetsizlik hissi uyandıran ‘öteki’sini, iyi tüketici-yurttaşlardan uzak tutmaktadır (2009, s. 244).

Başlangıçta dışarıdaki düşmandan korunmak için emniyet amaçlı kurulmuş olan kentler, günümüzde güvenlikten çok tehlikeyi çağrıştırır hale gelmiştir. Medyanın yaydığı sonu gelmez tehlike haberlerinin yanı sıra, kilitlenen araba ve ev kapıları, güvenlik sistemleri, “kapalı” ve “emniyetli” cemaatlerin popülerliğinin bütün yaş ve gelir gruplarında artması ve kamusal mekânlarda artan kontrol, korku faktörünün büyüdüğü en temel göstergelerinde olmaktadır (Elin, 1997’den aktaran; Bauman, 2006: 57). Güvensizliğe ve korkuya sürekli olarak yapılan vurgu, “güvenliği” piyasada pazarlanabilir bir meta haline getirir. Güvenlik, bireysel girişim sonucunda elde edilebilen – ve zaten edilmesi gereken- bir metadır artık. Kolluk güçlerinin sağladığı güvenlikten fazlasına ihtiyaç duyanlar, güvenlik endüstrisinin onlar için sunmuş oldukları hizmetleri satın almak zorunda hissetmektedir. Böylece, onlar için güven duygusu sağlanmış olacaktır. Ancak, güvenliğin özelleşmesi, güvenliği farklı sınıfların farklı şekillerde kullanabildiği bir hakka dönüştürmüştür. Üst sınıflar, özel güvenlik şirketlerine başvururken, yoksulların güvenliği Emniyet Teşkilatı’na bırakılmıştır. Bu durum, güvenlik meselesinin, sınıfsal farklılaşma ve yurttaşlık ekseninde yeniden tanımlanmasına yol açmaktadır (Yardımcı, 2009, s. 233, 242) Özel güvenlik hizmetlerinin metalaşması kent yaşamını dönüştürmüş ve birçok kentin eski mahallerinin yerini güvenli siteler

almaya başlamıştır. Güvenlikli siteler, yaşam alanlarının etrafının yüksek duvarlarla çevrilmesi, yüksek güvenlik önlemleri gibi özellikleri ile kendilerini tehdit altında hisseden bireylere “güven”i tesis etmektedir. Böylece, bireylerde sistemin güvenirliliğine olan itimat sağlanmış olmaktadır.

Güvenlikli sitelerin tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yayılmasında “kent karşıtı” söylemler önemli bir rol oynamıştır. Göç, trafik sıkışıklığı, kirlilik, karmaşa gibi kente ilişkin problemler güvenlikli sitelerin oluşmasında ve tercih edilmesinde itici bir güç oluşturmaktadır. Kent merkezi “şeytanlaştırılarak”, tehlikeli, yaşanılmaz ve düzetilemez bir yer olarak tasvir edilmektedir. Sitelerin reklam broşürlerinde, kent; gürültü, trafik, deprem riski gibi can ve mal güvenliğine yönelik tehlikelerle dolu bir yer olarak sunulmakta, güvenlikli siteler de, uzak durulması gereken kentin karşısına, “mutluluk, huzur ve düzen”i sakinlerine vaat etmektedir (Perouse ve Danış, 2005, s. 100). Kentte, düzensizlik her yerde kendini göstermektedir: Sokaklar çukurlarla doludur, kaldırımlara çöpler atılmış, arabalar usulsüzce park edilmiştir. Kent, beton yığınları, gürültü, trafik sıkışıklığı, hava kirliliği, alt yapı yetersizliği gibi fiziksel sorunların yanı sıra tıraşsız, dişleri fırçalanmamış, kötü kokan, bağıra çağıra konuşan “görgüsüz” ve “yeterince uygarlaşmamış” bir insan kitlesi ile kuşatılmıştır. Sokaktaki insan, başkalarıyla birlikte yaşamayı, topluma uygun davranmayı ve kent toplumuna katılmayı bilmeyen, ne zaman “ne yapacağı belli olmayan” bir kimse olarak görülmekte, balkona havlu asmak, ayakkabıları kapının eşiğine bırakmak ve pijama ile dışarı çıkmak gibi “görgüsüz” davranışlarda bulunmaktadır. Bu nedenle, güvenlikli site sakinleri, kendilerini kent kalabalığından kesin çizgilerle ayırmak istemektedir (Ayata, 2003, s. 40-41).

SONUÇ

Hem sosyal hem de mekânsal içeriğiyle “ayrışma” kavramı, son dönem kentleşme çalışmalarında sıklıkla ele alınmaktadır. Sosyal ayrışma daha çok statü, gelir ve sınıfsal farklılaşma temelinde açıklanırken, mekânsal ayrışma bu farklılaşmanın somut ifadesi olarak değerlendirilmektedir. Üst gelir grubunun sınıf temelli sosyal ayrışma istekleri, bu grubun mekânsal olarak ayrışmasına da neden olmaktadır. Toplumsal grupların mekânsal ayrışması da ise, bu gruplar arasındaki sosyal ayrışmayı derinleştirmektedir. Bu da, modernitenin kent miti olan “bütünleşmiş kent” anlayışının yerini, “parçalanmış”, “ayrışmış”, “ikili” bir kent yapısına bıraktığını göstermektedir. Sınıflar arası

ayrışma ve eşitsizlik durumlarının bireylerin kentsel mekânlarda konut tercihlerine yansımaları, farklı toplumsal kesimlerin birbirlerine değmeden bir yaşam sürmelerini ifade ima eder.

Güvenlikli siteler, yeni gelişen ekonomik sektörler ile birlikte ortaya çıkan “yeni orta sınıf” veya “yeni kentli seçkinler” olarak da adlandırılan kendi hesabına çalışan, iyi eğitim almış profesyonellerin (doktor, mimar, dişçi, avukat gibi) ile finans, bankacılık, turizm ve sigortacılık gibi sektörlerde üst düzey yönetici olarak çalışanların, yeni küresel yaşam tarzı arayışlarının mekânsal karşılığı olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye’deki ilk güvenlikli siteler üzerine yapılan araştırmalarda bu sitelerde yaşanların sosyo-ekonomik ve demografik yapıları bakımından homojen oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak son yıllarda yapılmaya başlayan güvenlikli siteler, sadece yeni kentli seçkinlere hitap etmekle kalmamakta stüdyo dairelerden başlayarak, beş odalı dairelere kadar uzanan konut büyüklükleri ile farklı fiyat aralıkları sunan az katlı ve çok katlı konutlardan oluşmaya başlamıştır. Bu durum, güvenlikli siteleri tercih eden hedef kitlenin büyümesine ve heterojen bir yapıya sahip olmasına neden olmuştur.

Vurgulanması gereken bir diğer husus, bireyin çevresindekilerle yakın ilişkiler kurabilme, diğerleri tarafından kabul edilme, tanınma ve değer görme, topluluk oluşturma, bir yere ait olma ve o yeri benimseme ihtiyacıdır. McMillan ve Chavis’e (1986, s. 10) göre aidiyet duygusu ve özdeşleşme, bir bireyin gruba girmesini ve orada bir yer edinmesini sağlayan his, inanç ve umudu içinde barındırmaktadır. İçinde barındıran aidiyet duygusu ve özdeşleşme, grup tarafından kabul görme duygusuna ve grup için fedakârlık yapmaya yönelik bir gönüllülüğe karşılık gelmektedir. Site sakinleri için yaşadıkları sitenin ve konutun kendilerini bir yere ait hissetmenin, bir yere bağlanmanın veya bir grup ile özdeşleşmenin ilk aracı olduğunu söylemek mümkündür.

Konuyla bağlantılı diğer bir husus ise, tüketim kültürü ve yüceltilen tüketme arzusuyla ilişkilidir. Tüketim toplumunda, ürünlere yüklenen sembolik anlamlar ile bireyler, tükettikleri aracılığıyla kendi yaşam tarzlarını, kimliklerini ve arzularını ifade ederler. Tüketilenlere yüklenen sembolik anlamlar ile bireyler, kendilerini diğerlerinden ayırır ve farklılaştırır. Bireylerin en temel ihtiyaçlarından biri olan konut; ihtiyaç nesnesi olmanın ötesinde rahatlık, konfor ve kaliteyi ima eder. Bu anlamıyla konut, statü, prestij ve kimlik ile de ilişkili hale gelir. Konumu, mimari özellikleri, sosyal tesis ve donatıları ile güvenlikli siteler site sakinlerine ayrıcalıklarla dolu “seçkin bir yaşam ideali”

sunmaktadır. Başka bir açıdan satın alınan/alınacak konut ile yeni bir yaşam tarzı da satın alınmaktadır.

Yapılan çalışmaların ortaya koyduğu diğer bir husus ise, güvenli siteler ile güvenlik ihtiyacı arasındaki ilişkidir. Güvenli siteler, site sakinlerine yüksek güvenlik önlemlerini vaat etmektedir. Özellikle korku duygusunun gündelik yaşamda giderek yaygın hale gelmesi kendini sürekli risk altında hisseden bireyi güvenlik arayışına itmektedir. Ortaya çıkabilecek riskleri önlemek amaçlı koruma yöntemlerine ve araçlarına olan talep artmaya başlamıştır. Ayrıca, kentlerdeki çevresel ve sosyal problemler, güvenli siteleri pazarlayanlar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Kent karşıtı söylemler aracılığıyla kentler kötülenirken, site yaşamı yükseltilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyol Altun, T. D. (2010) *Kent Çeperlerindeki Az Katlı Konut Topluluklarının Kullanıcı-Mekân İlişkisi Bağlamında Değerlendirilmesi: İzmir Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Alver, K. (2010) *Siteril Hayatlar*, Ankara: Hece Yayınları.
- Andersen, H. S. (2003) *Urban Sores: On The Interaction Between Segregation, Urban Decay and Deprived Neighbourhoods*, England: Ashgate Publishing Limited.
- Atkinson, R. ve Blandy, S. (2005) "Introduction: International Perspectives on the New Enclavism and the Rise of Gated Communities", *Housing Studies*, sayı: 20 (2), s. 177-186.
- Ayata, S. (2003) "Yeni Orta Sınıf ve Uydu Kent Yaşamı", *Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat* içinde, ed. D. Kandiyoti ve A. Saktanber, İstanbul: Metis Yayınları.
- Bali, R. (2009) *Tarz-ı Hayattan Life Style'a*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Balta Paker, E. (2009) "Güvenlik Endüstrisi ve Güven(siz)liğin İnşası", *Toplum ve Bilim Dergisi*, sayı: 115, s. 204-225.
- Bauman, Z. (2006) *Küreselleşme*, çev. A. Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bilsel, C. (2006) "*Kentsel Dönüşüm, Çözülen Kentler ve Parçalanmış Kamusal Alan*". <http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=41&RecID=1014> (erişim tarihi: 23.01.2013).
- Blakely, E. J. ve Snyder, M. G. (1997) *Fortress America: Gated Communities in United States*, Washington: The Brookings Institution Press.
- Burke, M. (2001) "*The Pedestrian Behaviour of Residents in Gated Communities*", <http://tr.scribd.com/doc/8414676/Pedestrian-Behavior-in-Gated-Communities> (erişim tarihi: 18.06.2013)
- Calderia, T. P. R. (1996) "Fortified Enclaves: The New Urban Segregation", *Public Culture*, sayı: 8 (2), s. 303-328.
- Candaş, E. (2007) *İstanbul'da Dışa Kapalı Konut Sitelerinin Tasarımında Güvenlik Konusunun İrdelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demirvuran Kılınç, G. (2007) *Kentsel Ölçekte Mekânsal Ayrışma: Edirne-Çingene Mahallesi Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Enlil, Z. M. (2002) “Yeni Zenginlerin Saklı Kentlerinden Yeni Yoksulların Terk Edilmiş Kentlerine 1980 Sonrası İstanbul’un Kültürel Peyzajı”, *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26. Kolokyumu Bildiri Kitabı*, Ankara.
- Erder, S. (2002) *Kentsel Gerilim*, Ankara: um:ag Vakfı Yayınları.
- Garreau, J. (1992) *Edge City: Life on the New Frontier, A Division of Random House*, New York: Anchor.
- Geniş, Ş. (2007) “Producing Elite Localities: The Rise of Gated Communities in Istanbul”. *Urban Studies*, sayı: 44 (4), s. 771-798.
- Geniş, Ş. (2012) “Takdim”, *İdeal Kent Dergisi*, sayı: 6, s. 5-9.
- Golberger, P. (1996) “The Rise of the Private City”, J. Vitullo-Martin (Ed.), *Breaking Away: The Future of Cities*, New York: The Twentieth Century Found Book.
- Gönlügür, E. (2008) “Kentsel Ayrışmanın Yeni Alamet-i Fabrikası Kapalı Cemaatler”, *Birikim Dergisi*, sayı: 232-233, s. 73-86.
- Graham, S. ve Marvin, S. (2001) *Splintering Urbanism*, London: Routledge.
- Grant, J. ve Mittelsteadt, L. (2004) “Types of Gated Communities”, *Environment and Planning B: Planning and Design*, sayı: 31, s. 913-930.
- Işık, O. ve Pıncarioğlu, M. M. (2011) *Nöbetleşe Yoksulluk*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Janoschka, M. ve Borsdorf, A. (2004) “Condomínios Fechados and Barrios Privados: The Rise of Private Residential Neighbourhoods in Latin America”, *Private Neighbourhoods: Global and Local Perspectives* içinde, ed. G. Glasze, C. Webster and K. Frantz, London: Routledge.
- Karakurt, E. (2004) “Bilgi Toplumu Sürecinde Yeniden Yapılanan Kentsel Mekânı Okumak”. *III. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Kongre Kitabı*, Eskişehir.
- Kazmazoğlu, A. (1998) “Yerleşme Vahaları”, *Arredamento Mimarlık Dergisi*, sayı: 101, s. 80-81.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kurtuluş, H. (2003) “Mekânda Billurlaşan Kentsel Kimlikler: İstanbul’da Yeni Sınıfsal Kimlikler ve Mekânsal Ayrışmanın Bazı Boyutları”, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, sayı: 23, s. 75-96.
- Kurtuluş, H. (2010) “Kent Sosyolojisinde Değişen Kavrayışlar ve Türkiye’nin Kentleşme Deneyimi”, *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları* içinde, ed. Ö. Uğurlu, N. Ş. Pıncarioğlu, A. Kanbak ve M. Şiriner, İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Kurtuluş, H. (2016) “İstanbul’da Kapalı Yerleşmeler Beykoz Konakları Örneği”, *İstanbul’da Kentsel Ayrışma* içinde, ed. H. Kurtuluş, İstanbul: Bağlam Yayınları.

- Landman, K. (2000) “*The Urban Future: Enclosed Neighbourhoods?*”, http://researchspace.csir.co.za/dspace/bitstream/10204/2844/1/Landman2_2000.pdf (erişim tarihi: 30.01.2012)
- Maxwell, D. K. (2004) “Gated Communities: Selling the Good Life”, *Plan*, sayı: Winter, s. 20-22.
- McMillan, D. W. ve Chavis D. M. (1986) “Sense of Community: A Definition and Theory”, *Journal of Community Psychology*, sayı: 14, s. 6-23.
- Musterd, S. ve Ostendorf, W. (1998) “Segregation, Polarisation and Social Exclusion in Metropolitan Areas”, *Urban Segregation and Welfare State* içinde, ed. S. Musterd and W. Ostendorf, London: Routledge.
- Öncü, A. (1999) ““İdeal Ev” Mitolojisi Sınırları Aşarak İstanbul’a Ulaştı”, *Birikim Dergisi*, sayı: 123, s. 26-34.
- Perouse, J. F. ve Damış, D. (2005) “Zenginliğin Mekânda Yeni Yansımaları: İstanbul’da Güvenlikli Siteler”, *Toplum ve Bilim Dergisi*, sayı: 104, s. 92-123.
- Roitman, S. (2010) “Gated Communities: Definitions, Causes and Consequences”, *Urban Design and Planning*, sayı: 163 (1), s. 31-38.
- Sami, K. (2009) “Zorunlu Göçle Yüzleşirken; Kentsel Bağlamda Ortaya Çıkan Kültürel ve Toplumsal Ayrışma: Diyarbakır Kent Örneği”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 30 (8), s. 250-265.
- Şengül, T. (2002) “Kapitalist Kentleşme Dinamikleri ve Türkiye Kentleri”, *Evrensel Kültür Dergisi*, sayı: 128, s. 1-9.
- Şenyapılı, T. (1998) “Cumhuriyet’in 75. Yılı, Gecekonduunun 50. Yılı”, *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* içinde, ed. Y. Sey, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Thuillier, G. (2006) “Gated Communities in the Metropolitan Area of Buenos Aires, Argentina: A Challenge For Town Planning”, *Housing Studies*, sayı: 20 (2), s. 255-271.
- Tümer, Ö. (2006) *Dışa Kapalı Konut Yerleşmelerinin Bursa’daki Örnekler Kapsamında Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Ünal L. I., Özsoy S. ve Yıldız A. (2009) *Eğitimde Toplumsal Ayrışma Araştırması (Proje No: 108K14)*, TÜBİTAK 1001-Araştırma Projeleri Destek Programı, Ankara.
- Yardımcı, S. (2009) “Kuşatma Altında Gündelik Hayat: Özel Güvenlik, Kent Yaşamı ve Yönetimsellik”, *Toplum ve Bilim Dergisi*, sayı: 115, s. 226-260.

Yılmaz, N. (2004) ‘‘Farklılaştıran ve Ayrılaştıran Bir Mekanizma Olarak Kentleşme’’, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, sayı: 48, s. 249-267.